

se je občinski svet branil zaradi pomanjkanja nemških učencev isto ustanoviti.

Vidite torej, povsod je vlada zraven na delu, kjer se gre za pospeševanje nemškega ali sploh tujega pouka na naših šolah. Vprašam: Ali je vlada tako slepa, da ne vidi in ne ve, čegave interese s tem neguje? Ali je tako slaba in nima poguma, da bi se zoperstavila vznemirljivemu razvoju razmer na našem jugu? — Pometite s Slovenci na Koroškem, pometite polagoma tudi s Slovenci na Štajerskem in pometite gor od Adrije s Slovenci in Hrvati, potem ste nam škodovali, toda še eden je, ki je bil oškodovan, to je avstrijska država, to so državni interesi, s katerimi ste se lahkomišelnostno igrali. (Pritrjevanje.)

Leta 1848. so avstrijski namestniki in generali govorili ljudstvu v njegovem materinem jeziku ter podžigali njegov patriotizem in njegovo narodno zavest. Pustite, da se završijo razmere tako, kakor so sedaj v toku, potem ne boste imeli naroda, h kateremu bi avstrijski namestniki govorili ob uri nevarnosti. Nemci in Italijani se bodo pretepali za Adrijo, toda nihče za Avstrijo. (Pritrjevanje.)

Tukaj mi dovolite, da se bavim tudi z izvajanjem gospoda poslanca za Istro v kratkih besedah. V Primorju prebiva 346.000 Slovencev in samo 294.000 Italijanov — to so statistični podatki iz leta 1890 — in prav znatni delež pri zadnjem številu 294.000 ima pač mesto Trst samo.

To tako obljudeno Primorje nima nobene slovenske srednje šole (Čujte!) in proti edini hrvaški srednji šoli, ki obstoji nekaj let v Pazinu, kličejo Italijani k naskoku. (Medklici.) Pridem na vse, odgovorim na vse.

Glede Pazina pravi poslanec Bartoli (bere):

„V Pazinu, v izključno italijanskem mestu, se na novo ustanovi in vzdržuje hrvaška gimnazija, in sicer ne morebiti, da se ustrezne kulturni potrebi prebivalstva, temveč, da javno izpovem, nas Italijane stiskati, dražiti in zasmehovati.“

Tedaj Pazin je izključno italijansko mesto! Da, kaj pa pravi ljudsko štetje? Pazin je velika krajevna občina. Krajevna občina Pazin ima 14400 prebivalcev in med prebivalstvom je nad 13000 Hrvatov, par Slovencev in 1400 Italijanov. (Čujte! Čujte!)

Toda mesto je čisto italijansko, pravijo gospodje. Mestna občina, ki je del te krajevne občine, ima 3200 duš.

Mislite, da so le-ti Italijani? 2000 je Hrvatov in 1100 je Italijanov. (Ugovor.) V knjižnici je imenik krajev, tam se lahko gospodje natančneje informirajo.

Gospoda moja! Ta Pazin, baje izključno italijansko mesto Pazin, je bilo do l. 1848. izključno hrvaško gnezdo, in če ima danes nekoliko italijansko lice, zahvaliti se ima za to uradnikom in njihovim družinam, tedaj vladnim organom in vladnim mahinacijam. (Medklici.)

Na Primorskem pa je nemških srednjih šol več nego potrebno. (Medklici.) Tu imate nemške gimnazije v Trstu, Gorici — nočem dalje pripovedovati — imate toliko nemških srednjih šol v deželi, kjer nemščina oficijozno niti deželni jezik ni. Da, ko bi bili složni, ne bilo bi tega. Toda, Vi nam ničesar ne privoščite. Če bi bili složni, bi nemški gimnaziji in nemški realki v Gorici takoj spodnesli tla; ista zavoda morata prenehati, kakor brž se ustanovijo italijanske in slovenske paralelke. Pa Vi bočete vse izključno italijansko. Ne privoščite nam niti ljudskih šol.

V Istri je 17000 hrvaških otrok brez ljudskošolskega pouka. (Čujte! Čujte!) V Gorici ste ustanovili po 10letnem boju in po razsodbi najvišjih inštanca jedva eno mestno slovensko

šolo zunaj na periferiji v nezdravi, neporabni vojašnici. (Čujte! Čujte!) In v Trstu pričakujete, kakor poprej omenjeno, da bodo tržaški slovenski otroci hodili iz mesta v okolico v šolo.

Gospoda moja! Zahtevamo uradnike, zahtevamo sodnike, in reče se nam, mi jih nimamo. Pri teh šolskih razmerah se ni čuditi, da se ne izobrazijo uradniki, ki bi bili povoljno zmožni ljudskega jezika.

Listek.

III.

Ob koncu posta. Različne in še ne preveč obupne misli nadlegujejo človeka, ko je srečno prestal dobo slaničkov, polenovke, sira, kavijara in drugih postnih jedil, ki so toliko dražja, kolikor so lažje prebavljiva, a jih mi drugi na deželi poznamo, razven fižola in prežganke, le po starih jedilnih listih iz mesta. To torej ni preveč obupno, kar izpoznate sami, gospod urednik, saj je v ceno, a za želodec, prosim, za marsikateri želodec je baje dobro tudi — kislo zelje s kislim mlekom . . .

In to še niso najslabši užitki, ki nam jih ponuja splošni napredek na Kranjskem. Kaj bi rekli, g. urednik, ko bi Vam imenoval šolski okoliš — ne samo eno vas — kjer mora podpisovati učitelj vsem stanovalcem poštno dostavnice, ker jih ne znajo sami. Ko bi Vam potrdil, da se vse to godi na pragu same Ljubljane, bi se prijeli za glavo. Na katerem mestu je že Kranjska glede analfabetov — pred Bukovino in Dalmacijo? Ta resnica pa je zato obupna, ker se da nenuko ljudstvo izrabljati še v druge namene. Ker pa delajo klerikaleci na to, da ostane omika na Kranjskem na sedanjih, ali če možno še nižji stopinji, delajo prav — za svoj žep. Mi pa smemo z rokama v žepih čakati še lepših časov. Ako trdi „Narod“, da bi bilo pametneje namestu treh ali štirih rožnih vencev, ki jih ropočejo ljudje večer za večerom, moliti morda samo enega, a zato raje čitati zabavne in poučne knjige, trdi „Narod“ tudi prav — za napredek, pa mu zato očitajo, brezvestno misleči, da „Narodu“ s tem kaj škodujejo in ljudstvu že naravnost koristijo. Kaj pa? Ljudstvo, ki zna samo moliti, kakor so molili še za Cirila in Metoda, ne čita ne „Naroda“, pa tudi ne skrbnih svaril, naj se izogiblje strupenih brezvercev. Ljudstvo, ki ne čita, tudi ne misli. In v postnem času je najbolje, da človek ne misli, s tem se odvadi misliti na jed, na telesne potrebe. To je pa že dobiček, prosim, velik dobiček — v narodni ekonomiji.

Zato ni čuda, če ljudje umevajo postno postavo tako, da niti ob nedeljah in praznikih v postnem času ne belijo jedi z živalsko mastjo, marveč s smrdljivim oljem, maslom ali po največ samo z razbeljenimi kleščami na ognjišču; da zacvrči, pa je dobro. Ako želodec potem nekoliko zakruli in nastane po splošni erupciji bolesten — interregnum — hajdi na žganje. Tu se začne potem neki predokus obečanega raja, ki se razširi v prav pozemeljsko pijančevanje in konča s peklenskim pretepom ter krvavimi poboji — na sodišču. Pa da ni to napredek! In še kako nagel!

Prav prijetno so me dirnile besede v 8. št. „Učit. Tov.“, kjer poroča tajnik o zborovanju „Slov. učit. dr.“ ter omenja v svoji proroški misiji, da se nam začne letos, torej v letu izboljšanja plač, neki bolje goditi. In tudi to sem uvrstil med tolažbe ob koncu dolgih postnih dni. Sicer pa prosim, gosp. urednik, pomnite, da ne mislim postne dni samo kot ironijo,

ker sicer se začne v časopisju zopet nova sloveča polemika ali bolje: polemika o vprašanju, kaj je in kaj ni ironija. Polemik a la abecedna vojska, prekljanje o polglasnem e ali o upravičenosti nove struje ter dr. Hešičevega in Levčevega l ali v — čitatelje slov. listov reši nas, o Gospod! — Kakor je rekel nekoč Stritar o satiri, ki so jo napčno umevali, velja tudi o ironiji: prijatelj, ako želiš, da bomo vedeli, kaj nameravaš, zapiši jasno in razločno (torej ne v secesijskem slogu) — to je ironija, ne kamela!

Taka kamela se mi zdi tudi konec članka: Prihodnjic pa nekaj konkretnih slučajev, ki bodo vabili učitelje h klerikalcem, kjer vabi prijatelj Hribovski tovariša A. K. v naš tabor. Po mojem prepričanju so tu poštene besede poštenih učiteljev vse odveč, kakor so odveč vsi popravki M. R. z Dobrove v „Slov. Narodu“ o prejeti ali neprejeti graji, izrečeni mu v dež. šol. svetu. — Stanovski ponos, stanovska pamet in pa osebna ambicioznost ne korakate — vzporedno.

Radoveden sem, kako „politično zadržanje“ zabeležijo na Štajerskem onim tovarišem, ki kot bivši napredni učitelji sedaj blatijo iz nasprotnega tabora — napredno učiteljstvo. Najprimernejše označenje na službeno tabelo takih junakov bi bilo: pol-tič, pol-miš, ali, kakor pravijo nekje na Dolenjskem: pin-pogačica, kar pa ne verjamem, da bi bilo na višini — uradne dostojnosti. Tudi nazivalo pokojnega Levstika ci-gu-di-gu-mi-govci (če ni to volapük, pa naj bo kar hoče) bi se najbrž ne prilegalo popolnoma ti stranki.

Ni čuda, če se pogreza Koroška, kakor so trdili oni dan slov. listi vsi vprek in drug drugemu očitali mlačnost, dočim so doslej složno molčali o korotanskem položaju. V tem ni prednjačil niti mnogostranski Podgornik z Dunaja! — Pa upajmo, da bodo o tem naši državni poslanci manj ropotali in več dosegli kakor so na pr. s predlogo o slovenski univerzi.

Za prihodnji „odmev“ pa prosim, da mi pojasnite vprašanje: kakšne knjige in kakšna učna metoda bi bila najbolj priporočljiva — proti ljudski nevednosti?

Verjemite, g. urednik, da bo ta odgovor vsem naprednim učiteljem, vsem pravim domoljubom in rodoljubom najlepše velikonočno vezilo. Nadejaje se najpovoljnjšega odgovora, ki bo zalegel več kot vse moje misli ob koncu postnih dni, se beležim z odličnim spoštovanjem Vaš odkritosrčni

Nadostav.

Dopisi.

Goriško.

Par besed o šolstvu in nemški vadnici. — Šolske in učiteljske razmere so pri nas res jako žalostne. Zdi se, da je šolstvo na Goriškem prava pastorka, posebno z ozirom na Slovence. Za Nemce in Italijane se skrbi povsod, na naši strani pa vse spi. Le soštejte nemške razrede v Gorici. Cela „vadnica“, ki sicer tega imena ne zasluži, ni drugega nego ponemčevalnica. — Drugod so te šole res vzorne šole, pri nas pa so za Slovence in Italijane te šole nemške ter je slovenščina, oziroma italijanščina že v tretjem šolskem letu le neobligaten predmet, nemščina pa učni jezik (Vidi „Programm der k. k. Lehrerinnenbildungsanstalt in Görz 1900“ izdal Schulrath F. Hafner stran 19 spodaj in str. 20 zgoraj.) To je pedagoški nesmisel, če nočemo drugače reči. In teh raz-

redov je nad deset! In še jim ni dosti! „Triester Tagblatt“ od 15. m. m. razpisuje 2 novi mesti na tej vadnici, kateri sta bili do sedaj last nemškega „Schulvereina“! Vlada je kar tiho prevzela 2 razreda te šole in nikdo se ni protivil! Slovenci hodijo v Podturn!! Pri sedanji sestavi deželnega šolskega sveta se lahko pričakuje, da bosta na ti mesti imenovani dve Nemki, saj je skoraj vse osebje dekleške vadnice že sedaj nemško; in potem se naj kdo čudi, če beže domače učiteljice na Kranjsko in Štajersko. Ali res v Primorju ne veljajo predpisi drž. šolskega zakona? Čemu v Gorici nemška vadnica? Saj ni nemškega učiteljskega. Prav za prav velja to le na papirju; kajti pri zadnjih eksercicijah italijanskih in slovenskih gojenk učiteljskega so bile nemške pridige! Ali se vera ne da v maternem jeziku razlagati! Klodič je šel; upamo da novi nadzornik odpravi kup krivic na šolskem polju na Goriškem ter postavi ljudsko šolo in izobrazbo učitelje in učiteljev na moderno, pedagoško in zakonito stališče.

Dostavek uredništva. — Glede na razpisani dve novi mesti na vadnici opozarjamo na interpelacijo Osk. Gabrščeka, katera je bila stavljena v državnem zboru dne 17. oktobra lani. Interpelacija je bila prav krepka, ali vlada molči na njo, ker jej je ležeče na tem, da se razširi nemščina čim več med nami, in ker molčijo tudi Lahi, ki rajši tudi sami trpe, samo da se le Slovincem nič ne da!

„S.“

Učitelji zapuščajo našo deželo. „Soča“ piše: Nedavno temu se je poslovil učitelj S. od naše dežele, sedaj pred par dnevi pa smo zopet čitali, da odide gčna učiteljica K. iz naše dežele. Oba so sprejeli na Štajerskem. Ni čuda, da jih vleče drugam, ker mizerna plača na Goriškem ne vabi nikoga v učiteljski stan; je pač taka, da se komaj živi. Drugodi pa se upošteva učiteljski stan drugače ter je na Kranjskem in Štajerskem uveden tak plačilni red, da je proti našemu že nekaj vzvišenega! — Sedaj gospodarijo za Slovence v deželni hiši klerikalci, vsled česar niti misliti ni na kako izboljšanje učiteljskih plač, in to še toliko manj, ker ni v to svrhu z laške strani nikakega vplivnega gibanja. To, je nekaj, kar podi učitelje iz naše dežele, k temu pride pa še tista strašanska klerikalna gonja, katera se vprizarja sedaj proti vsem učiteljem, ki nočejo trobiti v klerikalni rog. Napreden učitelj po nekaterih krajih je dandanašnji pravi trpin ker ga zalezujejo za vsak korak ter mu podtikajo vse mogoče in nemogoče reči, in niti v cerkvi nima miru pred politikujočim nuncem. Duhovniki, ki sami zaslužijo kazni za razne svoje grehe, jih denuncirajo pri oblastvih, vršijo se preiskave itd., sploh gonja, katera bo očitno škodovala deželi in pouku kmeta, ker učitelja, ki hoče misliti s svojo glavo ter noče hoditi hlinit se v farovž, vdan v sveti pokorščini, s pripognjenim vratom, taka gonja ne vabi v službo med nami. — Nunci delajo z vso silo na to, da bi ljudstvo spoštovalo le take učitelje, ki predavajo o sv. Ivanu Kriškem, hočejo staviti menihom spomenike, in hodijo v Ljubljano po škofov blagoslov! Prismuknjena Slomškarja je „obrajtana“, — zato pa bežijo drugi učitelji. Žalostne razmere ustvarja klerikalizem na Goriškem, ker peha narod v nazadovanje, ali kadar izprevidi narod svoje zapeljivce in krive preroke, takrat napoči zanje dan, takrat jih prekolne.

Slomškarji — kje ste? Obskurno glasilce ultramontanskega klerusa „Primorski List“ je prinesel v letošnji 9. št. prisega protestantskih učiteljev na Meklenburškem. Prisega se glasi: „Prisežem pri Bogu vsemogočnem in vsevednem, da bom vdan Njegovi Kraljevi Visokosti, nadvojvodu in vedno